

Т. С. Володіна,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ МОНОГРАФІЇ

У запропонованій статті автором виявлені деякі функціонально-стилістичні особливості, що притаманні текстам німецьких наукових лінгвістичних монографій; проаналізовано лексичний склад наукової метамови, що має трирівневу структуру, виділені «термінологічні дублети» і «індивідуально-авторські термінологічні одиниці», а також розглянуто процес міграції лінгвістичних термінів.

Ключові слова: лінгвістична монографія, функціональний стиль, стилістичні особливості, «онаучування» лексики, термінологічна лексика, загальнонаукова лексика, загальнолітературна лексика.

В предложенной статье автором выявлены некоторые функционально-стилистические особенности, характерные для текстов немецких научных лингвистических монографий, проанализирован лексический состав научного метаязыка, имеющий трехуровневую структуру, выделены «терминологические дублеты» и «индивидуально-авторские терминологические единицы», а также рассмотрен процесс миграции лингвистических терминов.

Ключевые слова: лингвистическая монография, функциональный стиль, стилистические особенности, «онаучивание» лексики, терминологическая лексика, общенаучная лексика, общелитературная лексика.

In the suggested article the author has discovered some functional-stylistic peculiarities which are characteristic for texts of German scientific linguistic monographies, analyzed the lexical compound of scientific metalanguage which has three-level structure, singled out «terminological doublets» and «individually author's terminological units» and also examined the process of migration of linguistic terms.

Key words: linguistic monography, functional style, stylistic peculiarities, «scientification» of vocabulary, terminological vocabulary, general scientific vocabulary, general literature vocabulary.

При вивченні наукового функціонального стилю до уваги беруться як змістовні, так й мовні характеристики. Серед змістовних характеристик особливий акцент робиться на велику інформативність відповідних текстів, на ясність і логічність викладу матеріалу. До мовних особливостей наукового функціонального стилю відноситься використання спеціальної та книжкової лексики, переважання нейтральних оборотів у порівнянні з експресивними, тяжіння до складних синтаксичних конструкцій і т. д. [3, с. 187–188]. Ці риси є властивими для наукового функціонального стилю в цілому, однак, питанню про те, чи рівною мірою вони притаманні всім науковим текстам, приділяється недостатня увага [22].

Актуальність представленої статті пояснюється динамікою процесу обміну науковою інформацією, ефективність якого цілком залежить від рівня володіння науковим реєстром мови, від уміння відповідно до конкретної ситуації наукового спілкування правильно обрати манеру викладу, варіюючи кількість нейтральних, книжкових і експресивно-образних мовних засобів. Більш того, усвідомлення і осмислення мовних процесів, що відбуваються на сучасному етапі в науковій мові, дозволяє точніше охарактеризувати деякі явища, що спостерігаються в загальнолітературній мові.

Сьогодні спостерігається тенденція до інтелектуалізації загальнолітературної мови (*Intellektualisierung der Gemeinsprache*) [32, s. 160–179; 41, s. 175], до її «онаучування» (*Verwissenschaftlichung*) [27, s. 36–47]. Аналіз цього феномена є можливим лише після виявлення інваріантних ознак наукових текстів, тому **метою** статті є дослідження функціонально-стилістичних характеристик німецьких наукових лінгвістичних монографій. Досягнення поставленої мети зумовлює розв'язання таких **завдань**: 1) проаналізувати наукові монографії (1990–2014 рр.) за ступенем складності їх мовної організації; 2) виявити три пласта наукової лексики, яка дозволяє говорити про існування у межах даного жанру текстів як нейтрального, так і експресивного характеру; 3) визначити функціонально-стилістичні та індивідуально-авторські характеристики досліджуваної наукової лексики.

Безсумнівно при досліджуванні німецької наукової мови найбільшу складність представляє лексика в силу її обсягу і різноманітності, але розгляд фонетичних, морфологічних, словотвірних і синтаксичних особливостей також не залишається поза увагою. Продуктивний підхід до вивчення даного рівня мовної організації наукових текстів пропонується в роботах сучасних вчених, які зосередили свою увагу на проблемі стратифікації лексики наукової літератури [13, с. 77]. Виявлено, що досить важко провести абсолютно чіткі межі, що формують стиль, між різними мовними явищами, так як немає певної грані між цими шарами лексики, а існує безперервне взаємопроникнення слів із шару в шар і через шар [13, с. 79; 11, с. 124–129]. У цьому зв'язку лексичний склад наукового функціонального стилю умовно поділяють [13, с. 78] на *три* великі розділи – «lexikalische Ebenen (Schichten)» [43, s. 100–101]: «загальнонавчовану (загальнолітературну) лексику» – «allgemeinverbreitete Lexik» [33, s. 249] і «професійну лексику» – «berufliche Lexik (Fachlexik)», яка включає в себе «наукову термінологію» – «die wissenschaftliche Terminologie» [33, s. 250]. Так, рівню «**A**» відповідає загальна лексика – «allgemeinsprachlicher Wortschatz», що включає як загальнонаукову – «allgemeinwissenschaftlicher Wortschatz», так і загальнонавчовану (загальнолітературну) – «allgemeinsprachlicher Wortschatz», рівень «**B**» охоплює професійну лексику – «fachspezifisch gebrauchte Wörter und Wortgruppen der Allgemeinsprache», а рівень «**C**» складають терміни – «Termini», які в свою чергу поділяються на терміни як такі – «eigentliche Termini» та термінологізовані слова загальнолітературної мови – «terminologisierte Wörter der Allgemeinsprache» [43].

З питання стратифікації лексики мови наукової літератури між вченими України, Росії та зарубіжжя існує певна єдність поглядів. Це дозволяє стверджувати, що в кожному тексті можна виявити терміни, загальнонаукову і загальнолітературну лексику, які у своїй сукупності формують науковий функціональний стиль та є його складниками.

Проаналізуємо закономірності функціонування вищевказаних лексичних пластів у науковому тексті: А.) *Термінологічний пласт*: наявність термінів у будь-якому тексті є, безумовно, показником його функціонально-стилістичної спрямованості. Текст, який не містить термінологічних одиниць не може розцінюватися як науковий. Терміни є носіями спеціальної інформації, а термінологія в цілому відноситься до числа інтегруючих факторів, які дозволяють створити єдиний інформаційний науково-технічний простір, оскільки саме термінологія забезпечує інформаційне взаєморозуміння на національному та міжнародному рівнях [6, с. 236].

У спеціальній літературі, присвяченій функціональному стилю наукової мови, терміни неодноразово піддавалися найдокладнішому дослідженню [5; 6; 7; 8; 18; 21; 25]. Можна говорити про такі особливості термінів, як їх однозначність, точність, не емоційність [19] і т. д., або розглядати системні відносини між тими поняттями, які називають дані терміни [26]; спробувати встановити відтінки значень того чи іншого терміна при вживанні його в статтях різних вчених, так як однозначність в термінології великою мірою є певним ідеалом і реальною мета-мовленнєвою практикою, яка в багатьох випадках не підтверджується; вивчати динаміку розвитку терміна, якщо цей термін має довгу історію існування. Усім цим питанням були присвячені численні дослідження з функціональної стилістики [20], але у зв'язку з цілями і завданнями цієї статті важливим є лише факт їхнього включення в текст як доказ наукової орієнтації тексту.

Сполучуваність термінів є цілком понятійно зумовленою. Терміни не вживаються у складі стійких словосполучень, і, таким чином, їх використання вільно від будь-яких ідіоматичних обмежень і не представляє особливих складнощів у функціонально-стилістичному плані [9] крім уже відзначених: а саме, складнощів, пов'язаних з розумінням суті самого терміна, які обумовлені тенденціями до «інтернаціоналізації», що розвинуті останнім часом особливо в мовознавстві – «Internationalisierung der linguistischen Fachsprache» [10] і створенню індивідуально-авторських термінів, а також процесами переформулювання і поновлення терміносистеми – «die Tendenz zu individueller Terminologie und zur Um- und Neudefinition bereits bestehender Termini» [32, s. 81]. В. С. Виноградов у своїй монографії «Вступ до перекладознавства» [4] відзначає, що «гуманітарії вельми охоче займаються термінотворенням, коли цього слід було б уникати. Часто в залежності від наукової школи, наукового напрямку, навіть від окремого дослідника один і той же об'єкт позначають різними термінами». Тому в гуманітарних науках – на відміну від природничих [11] – часто спостерігається зниження «рівня еквівалентності в перекладах спеціальних праць», і «перекладачеві доводиться вдаватися до ампліфікації, роз'яснюючи суть терміна, або, перекладаючи дослівно, або транскрибуючи його» [4, с. 23–24].

Сучасні роботи з лінгвістики у цьому плані досить показові. Більш того, у зв'язку зі стрімким розвитком таких суміжних областей, як психо- та соціолінгвістика, з'являється все більше нових понять і термінів «Die Wortfülle der neuen Wissenschaft schlägt sich in zahlreichen Einführungen in die Linguistik und in einer ständig wachsenden Anzahl linguistischer Lexika nieder» [32, s. 82]. Всі вищевказані процеси, що відбуваються в терміносфері, в деякій мірі можуть затемнювати суть досліджуваних мовних процесів, а іноді і приводити до «термінологічної плутанини» – «terminologischer Wirrwarr» [32, s. 82; 12, с. 100–115]. Тому в даний час зростає потреба в уніфікації термінів та основних термінологічних законів.

Необхідно відзначити, що в сучасних роботах з мовознавства, перекладознавства та в лінгвістичних монографіях, зокрема, з'являється велика кількість термінів, які спочатку належали іншим наукам. Це пояснюється, перш за все, актуалізацією потенційних можливостей інформації, закладеної у внутрішній формі відповідного терміна [5, с. 26]. Так, наприклад, часто використовуваний в хімії термін «валентність» «Valenz» (здатність атома утворювати хімічні зв'язки з іншими атомами), вживається і в лінгвістиці, коли мова йде про особливості функціонування тих чи інших дієслівних одиниць (здатність дієслова поєднуватися з іншими частинами мови). В 60-ті роки в германістиці навіть з'являється новий науковий напрям «Valenzgrammatik», а в 1976 році виходить «Словник валентності» [Kleines Valenzlexikon deutscher Verben «] У. Енгеля і Г. Шумахера [31, s. 602–604]. Термін рос. *ампліфікація* / нім. *Amplifikation* / англ. *amplification* (від лат. *amplificatio* – розширення, посилення, збагачення) – багатозначний термін, що використовується в різних галузях – від риторики до теорії управління. Різноманіття його значень само по собі наочно ілюструє, в які форми може втілитися іншомовне запозичення в залежності від специфіки тієї чи іншої галузі. У психології воно має особливе значення, розкрити яке необхідно, особливо у зв'язку з тим, що більшість довідкових видань цим нехтують або обмежуються одностороннім трактуванням. Єдине трактування, яке цей рідкісний термін отримує в універсальних словниках та енциклопедіях, відноситься до сфери словесності: «Ампліфікація – в художній літературі і ораторській мові одна із стилістичних фігур; використання однорідних елементів мови: визначень, синонімів, порівнянь, антонімічних протиставлень для посилення виразності [36]. Процес інтеграції наукового знання, а також бурхливий розвиток міждисциплінарних досліджень сприяють тіснішій взаємодії і взаємовпливу терміносистем різних наук, і, отже, як відзначає М. Н. Володіна, «до визначальних властивостей наукової інформації відносяться: кумулятивність, старіння і розсіювання» [5, с. 19]. Кожен вчений намагається бути зрозумілим своєму читачеві, тому одним з найбільш важливих завдань, що виникають перед дослідником вже на перших етапах його роботи, є пошук максимально лаконічного і водночас вичерпного визначення тих понять, якими він буде оперувати в подальшому. Ця характеристика в повній мірі відповідає німецьким лінгвістичним монографіям.

Так, наприклад, в монографіях навчального характеру, призначених для майбутніх (або «молодих») фахівців в якійсь галузі знання, як правило, пропонуються найбільш загальні визначення термінів. Способи

оформлення дефініції термінів та їх місце розташування в тексті наукових монографій можуть бути різними. Останнім часом в роботах подібного типу, опублікованих в німецькомовних країнах, часто в додатку до книги міститься невеликий за обсягом термінологічний глосарій («словничок»), в якому подані короткі й однозначні визначення термінів, що зустрічаються в даному виданні. В лінгвістці поки ще немає однозначного визначення терміна «*Fachsprache*» – «професійна мова». Це підтверджує «Словник лінгвістичних термінів» Д. Гомбергера, який побачив світ у 2000 році: «/... / Eine einheitliche und allgemein gültige Feststellung des Terminus Fachsprache gibt es zurzeit nicht /... /» [34, s. 142]. Однак в дидактичних цілях, а також для позначення своєї позиції з даного питання А. Стед'є в «тлумачному термінологічному глосарії» «*Erklärendes Sachwörterverzeichnis*» дає досить чітку дефініцію терміна «*Fachsprache*»: «*Fachsprache – Sprache mit einem speziellen Wortschatz (Fachvokabular, Fachterminologie) für ein bestimmtes Fachgebiet*» [43, s. 217].

У наукових монографіях, які адресовані в першу чергу фахівцям, загальноприйнятті і тому всім зрозумілі терміни вживаються без будь-яких пояснень. У тих випадках, коли в науці поки ще немає чіткого і однозначного терміну, що позначає те чи інше явище, або ж між вченими існують певні розбіжності з приводу його дефініції, в науковій літературі цього жанру завжди наводиться докладний опис різних точок зору з даної проблематики, а також пропонуються різноманітні визначення терміна. Г.-Р. Флук, наприклад, присвячує цілий розділ своєї монографії проблемі дефініції терміна «*Fachsprache*» [32, s. 11–26]), найбільш загальне визначення якого, як було зазначено вище, займає в монографіях навчального характеру всього кілька рядків.

У зв'язку з функціонуванням лінгвістичних термінів необхідно відзначити ще одну тенденцію – тенденцію до стрімкого збільшення числа термінів англо-американського походження. Це пов'язано в першу чергу з тим, що сьогодні англійська мова стає домінуючою мовою наукового спілкування «*dominierende Wissenschaftssprache*» [27, s. 205]. Й. Нідергаузер підкреслює, що близько трьох чвертей всіх наукових публікацій по всьому світу друкуються англійською, через що ця мова стає «*lingua franca*» практично у всіх науках [37, s. 112]. У новому «Словнику лінгвістичних термінів» [29], що вийшов у 2000 році, зафіксовано досить велика кількість запозичених з англомовних наукових праць понять. Порівняємо, наприклад: «*Complementizer, AbK. : COMP, von engl. Complementizer, dt. : Etwas Ergänzendes*»; «*IC-Analyse, eng. : Immediate Constituent Analysis, dt. : Unmittelbare Konstituentenanalyse*»; «*Native Speaker, dt. : Muttersprachler*»; «*Pivot-Grammatik, eng. – Pivot 'Drehpunkt'*»; «*Tagmemik, auch: Kettenkonstituentenanalyse, engl. : String Constituent Analysis*» і т. д. Якщо англійські позначення вже повністю утвердилися в мові, вказівки на їх запозичений характер відсутні. Пор. : «*cognition*» – «*Kognition, dt. : Auffassung, Kenntnis*»; «*collocation*» – «*Kollokation, dt. : Anordnung, Stellung*». Але все-таки їх число порівняно з іншими науками (інформатика та обчислювальна техніка, хімія, біологія, фізика) не настільки велике, близько 9 відсотків. Інші ж терміни або греко-латинського походження, або споконвічно німецькі. Їх співвідношення також варіюється (нині переважають перші). У багатьох греко-латинських термінів є німецькі еквіваленти: «*Attribut*» = «*Beifügung*»; «*Dativ*» = «*Wemfall*», «*Modus*» = «*Aussageweise*». У 30–40-х роках ХХ століття спостерігається переважання німецької термінології. Так, наприклад, в монографії Г. Бекера «Німецьке мовознавство» [28], виданій у 1941 році, більшість греко-латинських термінів піддалися «оніменченню» («*Verdeutschung der Fachwörter*» [28, s. 335–336]). Це пов'язано з особливостями ідеології, що панувала в ті часи. Терміни утворюють суттєву частину інваріантної основи наукового функціонального стилю і є одним з параметрів, що дозволяють визначити функціонально-стилістичну приналежність того чи іншого тексту, його співвіднесеність з функціями мови і загальну тематичну спрямованість.

В.) *Загальнонаукова лексика*: Ще один пласт, що формує науковий функціональний стиль, утворює «неспеціальну лексику загальнонаукового вживання», під якою слід розуміти «лексику неспеціального змісту, широкого, узагальненого значення та книжкового за вживанням характеру, використання якої також не обмежується однією областю знання» [16, с. 261]. Так, наприклад, в будь-якій науковій літературі незалежно від її тематичної спрямованості або жанрової приналежності зустрічаються такі дієслова, як «*untersuchen*», «*forschen*» або «*erforschen*» в значенні досліджувати, а також похідні від них іменники «*Untersuchung*», «*Forschung*», «*Erforschung*». Дані віддієслівні іменники здатні, в свою чергу, утворювати складні слова: «*Forschung*» + «*Schwerpunkt*» = «*Forschungsschwerpunkt*» [38, s. 187] або «*Untersuchung* + (*Schwer*) *punkt*» = «*Untersuchungspunkt*» [37, s. 23], які є синонімами із значенням «основне питання/основна проблема дослідження». Цікавим є той факт, що вищенаведені дієслова та похідні від них іменники можуть поєднуватися з ідентичними в лексичному плані, але утвореними від іншого дієслова іменниками, не спричиняючи при цьому тавтології: «*Die Fachsprachenforschung untersucht die fachliche Kommunikation in den verschiedensten Gebieten /... /»* [37, s. 30]; або «*Zu den linguistischen Disziplinen, die mit unterschiedlichen Forschungsschwerpunkten auch zu der Erforschung von Fachsprachen beigetragen haben, gehören unter anderem auch Dialektologie /... /, Mediavistik /... /, die sog. Funktionalstilistik /... / oder die Terminologiearbeit /... /»* [38, s. 187].

Однак ці ж дієслова в інших контекстах набувають інші значення. Це відбувається тому, що «матеріальне втілення наших знань про світ виражається не просто в словах, а в словах, багато з яких (потенційно всі) мають здатність нести не одне, а кілька значень, тобто попеременно виступати в якості різних одиниць номінації» [23, с. 5]. Так, наприклад, дієслово «*untersuchen*» крім свого основного значення розвиває ще два: «*оглядати, обстежувати*» і «*розслідувати, вести слідство*», а дієслова «*forschen*» і «*erforschen*» розвивають відповідно значення «*шукаати*» і «*розвідувати*» [30]. Загальнонаукова лексика може представляти складність в плані сполучуваності, але цей аспект в спеціальній літературі поки ще недостатньо розглянуто. Дана думка може бути проілюстрована на прикладі слів, що в принципі відносяться до загальнонаукової лексики, але при цьому в наукових текстах нерідко реалізують свої номінативні, загальномовні значення. В текстах наукових лінгвістичних монографій, як правило, у передмові або у вступі, вираз «*im Mittelpunkt stehen*» – «*стояти (знаходиться) у центрі уваги*» є достатньо частотним. (Пор. : «*Das Verhältnis von Wissenschaftssprachen und*

Popularisierung, der Umgang mit wissenschaftssprachlichen Elementen in der fachexternen, populärwissenschaftlichen Wissenschaftsvermittlung steht im Mittelpunkt der vorliegenden Arbeit» [37, s. 16] або, наприклад, «Neben der Berücksichtigung des Spannungsverhältnisses zwischen Theorie und Praxis steht in der vorliegenden Darstellung die Annahme im Mittelpunkt, dass /... /» [38, s. 8]). Однак це не означає, що дані слова втрачають в наукових текстах свої споконвічні значення. Так, наприклад, іменник «*Mittelpunkt*» – «*центр*» може вживатися і в своєму прямому значенні: (Пор. : «Der Gebrauch der Mundart der Hauptstadt London, des wirtschaftlichen und kulturellen Mittelpunktes des Landes, dehnt sich im Schriftverkehr aus zunächst auf die nähere und weitere Umgebung, dann allmählich auf entfernte Räume» [35, s. 11–13] або «Die Spracherscheinungen breiten sich von Kulturmittelpunkten aus» [35, s. 16]). Необхідно також підкреслити, що в німецьких монографіях зустрічається, хоча і значно рідше, сам вираз «*стояти (перебувати) в центрі уваги*» – «*im Zentrum der Aufmerksamkeit stehen*». (Пор. : «Die Fachwörter standen lange im Zentrum der Aufmerksamkeit der Fachsprachenforschung» [37, s. 26]).

У наукових монографіях також зустрічається і подібний за значенням оборот «*im Vordergrund stehen*». (Ср: «In den Untersuchungen zur Kommunikation in Institutionen steht die Fachsprachlichkeit der kommunikativen Prozesse nicht im Vordergrund /... / [37, s. 54] або» In kognitiver Hinsicht stehen dabei Assoziation und Dissoziation als grundlegende menschliche Denkmethode und die hiermit verbundenen synthetischen und analytischen Strukturen humaner Informationsverarbeitung im Vordergrund» [38, s. 8].) у німецьких монографіях, як і в інших різновидах наукового функціонального стилю, досить частотними є складні слова (композиції), другим компонентом яких, як і в слові «*Mittelpunkt*», є іменник «*Punkt*». Так, наприклад, іменник «*Schwerpunkt*» крім свого основного термінологічного значення «центр ваги», уживаного у фізиці, має ще загальнолітературний значення «головне/основне завдання», яке відповідає за значенням іменнику «*Mittelpunkt*». Ср. : 1) «Mit dem kognitionslinguistischen Funktionsmodell werden die intellektuellen und emotionalen Voraussetzungen von Produzent und Rezipient bei dem Gebrauch fachsprachlicher Zeichen in fachsprachlichen Texten zum Schwerpunkt des wissenschaftlichen Interesses erhoben /... /» [38, s. 17]; 2) «Der Ansatz der neueren Fachsprachenlinguistik seit den 90er Jahren, für die das kognitionslinguistische Funktionsmodell als charakteristisch gelten darf, setzt nun ebenfalls solche Gesichtspunkte in den Mittelpunkt der Betrachtung. Dabei werden jedoch die kognitiven Anlagen des Menschen selbst zum Ausgangspunkt einer linguistischen Betrachtung /... /» [38, s. 26]. Примітно, що в другому порівняно невеликому уривку наукового тексту вжито три складних іменника з другим компонентом «*Punkt*»: «*Mittelpunkt*;», «*Gesichtspunkt*» – «точка зору», а також «*Ausgangspunkt*» – «відправна точка».

С.) *Загальнолітературна лексика*: загальнолітературна (загальноновживана) лексика представляє великий інтерес тому, що її використання в наукових текстах, подібно загальнонауковій лексиці, не є вільним у мовному плані (виняток, мабуть, складають артиклі і прийменники). Так, дієслово «*kommen*» поєднується з іменниками «*Geltung*» («*zur Geltung kommen*» – «проявитися» [37, s. 17]) або «*Ergebnis*» («*zu dem Ergebnis kommen*» – «прийти до висновку» [38, s. 16]). Наведемо ще кілька прикладів з проаналізованих монографій, в яких загальноновживана лексика використана в дещо незвичному контексті і тому набуває інший функціонально-стилістичний статус: «Über die Entstehung der deutschen Fachsprachen /... / kann man beinahe nur Vermutung anstellen» [32, s. 27]; «Die Rechtschreibung der zitierten Quellentexte ist getreulich übernommen worden» [37, s. 19]; «In der Regel werden Fachsprachen als funktionale Varietäten angesehen /... /» [38, s. 19]. З наведених прикладів видно, що слова загальної мови в контекстах наукового характеру використовуються у складі обмеженої кількості стійких сполучень. Важко уявити собі, що багато дієслів і дієслівні одиниці (наприклад, «*anstellen*», «*übernehmen*», «*ansehen*» і т. п.), в інших функціонально-стилістичних різновидах німецької мови вживаються в контекстах типу «*Wie hast du das angestellt?*» – «Як це тобі вдалося зробити?»; «*Er stellt sich an, als ob /... /*» – він робить вигляд, ніби /... /; «*Mit dieser Verpflichtung hat er sich übernommen*» – «Він взяв на себе зобов'язання, яке йому не під силу»; «*Sie hat sich beim Kauf übernommen*» – «Вона неабияк витратилася»; «*Ich kann es nicht länger mit ansehen*» – «Я не в силах більше це терпіти»; «*Man sieht ihm sein Alter nicht an*» – «Він виглядає молодше своїх років», будуть застосовуватися в аналогічних контекстах у науковій мові. Це пов'язано з тим, що «слова літературної мови нерідко отримують в науковій мові своєрідні значення, які не властиві розмовній лексиці» [24, с. 14]. Дієслівні одиниці цілком відповідають цій характеристиці, в самих різних функціональних стилях німецької мови, багато з них мають по 4–10 і більше значень» [10, с. 46], але при цьому в науковій мові нерідко реалізується лише одне з них, що дозволяє уникнути полісемії.

У лінгвістичних монографіях, так само як і в інших різновидах наукової літератури, лексика представлена переважно у своєму стилістично нейтральному варіанті, що зближує її з загальнонауковим лексичним пластом і також є проявом функції спілкування, проте в деяких текстах монографічного характеру може спостерігатися значне розмаїття тематики і способів подачі матеріалу, а, отже, і лексика представлена у всьому багатстві ідіоматичних проявів і індивідуально-авторських реалізацій, в цьому випадку можна говорити про реалізацію функції впливу. В кожній монографії спостерігається варіювання змістових характеристик термінологічного пласта використовуваної лексики, але моделі, за якими вони утворюються, залишаються незмінними.

Необхідно відзначити ряд перспективних напрямків цього дослідження: 1) уніфікація термінів та базових термінологічних законів; 2) систематизація англійських, латинських і давньогрецьких терміноелементів в процесі моделювання тезауруса метамови лінгвістики; 2) виявлення дублетів лінгвістичних термінів у німецьких наукових монографіях останніх років.

Література:

1. Будагов Р. А. Литературные языки и языковые стили / Рубен Александрович Будагов. – М. : Высшая школа, 1967. – 374 с.

2. Будагов Р. А. Что такое развитие и совершенствование языка? / Рубен Александрович Будагов. – М. : Наука, 1977. – 283 с.
3. Васильева А. Н. Курс лекций по стилистике русского языка: Общие понятия стилистики. Разговорно-обиходный стиль речи / Анна Николаевна Васильева. – М. : Русский язык, 1976. – 240 с.
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / Венедикт Степанович Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
5. Володина М. Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологическая номинация: дисс. ... докт. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки» / Володина Майя Никитична. – Москва, 1998. – 345 с.
6. Гак В. Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 768 с.
7. Гринёв С. В. Введение в терминоведение / Сергей Викторович Гринёв. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, Моск. пед. ун-т, 1993. – 309 с.
8. Даниленко В. П. О терминологическом словообразовании / Валерий Петрович Даниленко // Вопросы языкознания. – М., 1973. – №4. – С. 76–85.
9. Зильберман Л. И. Лингвистика текста и обучение чтению английской научной литературы [Текст] / Л. И. Зильберман; Отв. ред. Р. Г. Синева, АН СССР, каф. иностр. яз. – М. : Наука, 1988. – 156 с.
10. Ивлева Г. Г. Семантические особенности слов в немецком языке / Ивлева Галина Гурьевна. – М. : Радуга, 1982. – 431 с.
11. Ивлева Г. Г. Вариантность слова и тенденции развития словарного состава в немецком языке : дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки» / Ивлева Галина Гурьевна. – М., 1984. – 279 с.
12. Караулова Т. К. Некоторые аспекты структуры, семантики и функционирования устойчивых словесных комплексов в научном тексте // Язык и стиль научного изложения (лингвометодические исследования) / отв. ред. М. Я. Цвиллинг. – М., 1983. – С. 100–115.
13. Кожина М. Н. Об отношении стилистики к лингвистике текста // Функциональный стиль научной прозы: Проблемы лингвистики и методики преподавания / М. Н. Кожина. – М., 1980. – С. 77.
14. Культура русской речи и эффективность общения / Под ред. Л. К. Граудиной, Л. И. Скворцова, Е. Н. Ширяева. – М. : Наука, 1996 – 439 с.
15. Лаптева О. А. Способы выражения авторского «я» в русской научной речи // Язык и стиль научной литературы. Теоретические и прикладные проблемы / отв. ред. М. Я. Цвиллинг. – М. : Наука, 1977. – С. 123–138.
16. Лариохина Н. М. Обучение грамматике научной речи и виды упражнений / Наталья Михайловна Лариохина. – М. : Русский язык, 1989. – 160 с.
17. Левковская К. А. Словообразование / Ксения Аристарховна Левковская. – М. : МГУ, 1962. – С. 104.
18. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии / Дмитрий Семёнович Лотте. – М. : Изд-во АН СССР, 1961. – 247 с.
19. Маркина Т. В. Формирование и функционирование системы терминов методики преподавания русского языка как иностранного: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 «Русский язык» / Татьяна Викторовна Маркина. – Москва, 1999. – 230 с.
20. Назаренко А. Л. Научно-популярная литература как объект функциональной стилистики и лингводидактики: На материале английского языка: дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки» / Алла Леонидовна Назаренко. – Москва, 1998. – 307 с.
21. Петушков В. П., Сергеев В. Н. О классификации словарей. // Проблематика определений терминов в словарях разных типов / В. П. Петушков, В. Н. Сергеев. – Л. : Наука, 1976. – С. 13–19.
22. Соболев С. А. Особенности научного стиля изложения в немецкой лингвистической монографии: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки» / Соболев Сергей Александрович. – М., 2002. – 186 с.
23. Степанова М. Д., Фляйшер В. Теоретические основы словообразования в немецком языке / М. Д. Степанова, Фляйшер В. – М. : Высшая школа, 1984. – 264 с.
24. Степанов Ю. С. Французская стилистика / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Наука, 1965. – 355 с.
25. Тагаринов В. А. История отечественного терминоведения. Классики терминоведения: Очерк и хрестоматия. / Виктор Андреевич Тагаринов. – Т. 1, 2. – М. : изд-во Моск. лицей, 1994. – 500 с.
26. Ходакова А. Г. Системная семантика термина : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки» / Ходакова Анастасия Геннадиевна. – Тула, 2010. – 254 с.
27. Benes E. Fachtext, Fachstil und Fachsprache // Sprache und Gesellschaft / Benes E. – Düsseldorf : H. Moser (Hrsg.), 1971. – S. 36–132.
28. Brinker K. Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden / Klaus Brinker. – Berlin : Erich Schmidt, 2006. – 208 S.
29. Duden. Stilwörterbuch der deutschen Sprache (die Verwendung der Wörter im Satz). – Bd. 2. – Mannheim, Wien, Zürich : Dudenverlag, 1970. – 846 S.
30. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache: 3. völlig neu bearb. Auflage in 10 Bd. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 1999. – 4096 S.
31. Engel U., Schumacher H. Kleines Valenzlexikon deutscher Verben / Ulrich Engel, Helmut Schumacher. – Tübingen : Narr, 1978. – S. 602–604.
32. Fluck H.-R. Didaktik der Fachsprachen. Aufgaben und Arbeitsfelder, Konzepte und Perspektiven im Sprachbereich Deutsch / Hans-Rüdiger Fluck. – Tübingen, 1992. – S. 160–179.
33. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache / Hoffmann Lothar. – G. : Narr, 1985. – 307 S.
34. Homberg D. Sachwörterbuch zur Sprachwissenschaft / Dietrich Homberg. – Stuttgart : Philipp Reclam Jun. (im Bestand der Institutsbibliothek), 2000. – 671 S.
35. Horn W., Lehnert M. Laut und Leben (Englische Lautgeschichte der neuen Zeit / Horn W., Lehnert M. – Berlin : Deutscher Verlag der Wissenschaften. –1954. – 735 S.

36. Kniffka H. Texte zu Theorie und Praxis forensischer Linguistik / Hannes Kniffka. – Tübingen : M. Niemeyer, 1990. – 249 S.
37. Niederhauser J. Wissenschaftssprache und populärwissenschaftliche Vermittlung / Jürg Niederhauser. – Tübingen : Narr, 1999. – 275 S.
38. Roelcke Th. Fachsprachen / Thorsten Roelcke. – Berlin : Erich Schmidt Verlag, 1999. – 252 S.
39. Sandig B. Stilistik der deutschen Sprache / Barbara Sandig. – Berlin, New York : W. de Gruyter, 1986. – 368 S.
40. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Thea Schippan. – Tübingen : Niemeyer, 1992. – 306 S.
41. Sommerfeldt K.-E. Entwicklungstendenzen in der deutschen Gegenwartssprache / Karl-Ernst Sommerfeldt. – Leipzig, 1988. – S. 175.
42. Skudlik S. Sprachen in den Wissenschaften. Deutsch und Englisch in der internationalen Kommunikation / Sabine Skudlik. – Tübingen : Narr, 1990. – S. 233–245.
43. Stedje A. Deutsche Sprache gestern und heute / Stedje Astrid. – München : Wilhelm Fink Verlag, 2001. – 223 S.
44. Strauss G., Zifonun G. Die Semantik schwerer Wörter im Deutschen / Gerhard Strauss, Gisela Zifonun. – Tübingen : G. Narr, 1985. – 257 S.